

**СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МАНІПУЛЯТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ
ЕМОЦІЙНОЇ ЕКСПРЕСІЇ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ В ІРАКУ**

У статті розглянуто особливості реалізації мовленнєвого впливу на свідомість реципієнта на рівні синтаксичної побудови речення в кореляції з емоційно-експресивним фактором. Основна макростратегія маніпулятивної взаємодії в контексті війни в Іраку ґрунтується на архетипному протиставленні МИ – ВОНИ та може бути реалізована на синтаксичному рівні через використання таких прийомів як полісиндетон, риторичні запитання, емфатичні конструкції, інверсія, синтаксичний паралелізм та анафора.

Комунікативно-дискурсивна парадигма сучасного мовознавства відзначається посиленням інтересом до проблеми організації комунікативної взаємодії, а саме вивченню моделей та механізмів мовленнєвого впливу на адресата, що об'єктивує актуальність даного дослідження. Особливого значення мовленнєвий вплив набуває в політичному дискурсі. Діяльність окремих політиків, політичних партій і рухів має з-поміж інших завдань прагнення завоювати підтримку населення, розповсюджуючи в масах переконання та погляди, що відповідають власним інтересам, проте реалізують це таким чином, щоб маси сприймали ці погляди і переконання як такі, що відповідають інтересам народу. Яскравим прикладом, який демонструє реалізацію мовленнєвого впливу владними структурами, є маніпулятивні стратегії у контексті війни в Іраку. Мета дослідження полягає у виявленні та систематизації вербальних засобів маніпулятивного впливу на свідомість адресата на прикладі контексту війни в Іраку в межах стратегії синтаксичної емоційної експресії.

Успішне розв'язання зазначеної проблеми потребує чіткого визначення сутності самого поняття "маніпуляція". Слідом за Теун Ван Дейком визначаємо маніпуляцію як "комунікативну й інтерактивну практику, під час якої маніпулятор здійснює контроль над іншими людьми, зазвичай всупереч їхній волі або інтересам" [1: 361].

Основна макростратегія маніпулятивної взаємодії в контексті війни в Іраку ґрунтується на архетипному протиставленні МИ – ВОНИ (МИ – ЧУЖІ), а саме представлення НАС (адміністрації президента, американського народу, збройних сил США) в позитивному світлі та негативне зображення ЇХ / ЧУЖИХ – ворогів, якими на початку війни зображали жителів Іраку та інших арабських країн, на сьогодні ж у зв'язку з "переглядом стратегії та зміною курсу воєнних дій" в образі ворога виступають не лише терористичні угруповання, але й владні структури інших держав, що не відповідають "американському стандарту демократичної держави": *So we reviewed our strategy and changed course. We launched a surge of American forces into Iraq. And we gave our troops a new mission: Work with Iraqi forces to protect the Iraqi people, pursue the enemy in its strongholds, and deny the terrorists sanctuary anywhere in the country* (Bush's State of the Union Speech, 2008). *Al Qaida is on the run in Iraq, and this enemy will be defeated* (Bush's State of the Union Speech, 2008). *America is opposing genocide in Sudan and supporting freedom in countries from Cuba and Zimbabwe to Belarus and Burma* (Bush's State of the Union Speech, 2008).

Цільова установка такого протиставлення примушує не лише здійснювати відбір необхідних фактів, але й висвітлювати їх у певному ракурсі, вигідному для ініціатора, що, відповідно, зумовлює композицію повідомлення та відбір мовних засобів [2: 257]. Це дає підстави для розгляду цієї макростратегії на синтаксичному рівні, пов'язаному з особливостями побудови речення.

Реалізація маніпулятивних стратегій на рівні синтаксичної побудови пов'язана з емоційно-експресивним фактором впливу на свідомість реципієнта. Структура одиниць емоційно-експресивного синтаксису дозволяє маніпулятору здійснювати їх інформаційне наповнення у вигідному для нього спрямуванні. Ця особливість визначає стратегію синтаксичної емоційної експресії. Мовні конструкції емоційного синтаксису є такими моделями речень, які несуть додаткову логічну або експресивну інформацію, що сприяє зростанню прагматичної ефективності висловлювання і мовлення в цілому [3: 138]. До прийомів, через використання яких аналізована стратегія може бути реалізована, належить використання багатосполучникового зв'язку (полісиндетону), риторичних запитань, використання емфатичних конструкцій та інверсії, синтаксичний паралелізм та анафора. Наведемо коротку характеристику кожному із цих прийомів та визначимо особливості їх вживань у контексті війни в Іраку.

Багатосполучниковий зв'язок (полісиндетон) є своєрідним об'єднанням самостійних компонентів – слів, словосполучень або речень – на одному рівні структурної ієрархії. Одночасно полісиндетон виокремлює кожен компонент, акцентуючи увагу на його змісті. Таким чином, цей прийом слугує засобом рематизації повідомлення, тобто виділення найважливішої, з точки зору ініціатора,

інформації [3: 145-146]. Найтипівішим для полісиндетону є багаторазове використання сполучнику "і" (*and*), що надає висловлюванню піднесеного тону, уподібнюючи його до стилю Біблійних текстів.

Так, використання вказаного прийому дозволяє підсилити опис позитивних характеристик НАС. Наприклад, одне із висловлювань Дж. Буша про американських військових містить імпліцитне вираження правомірності воєнних дій: *They are doing so in a fight that is just, and right, and necessary. And now it falls to us to finish the work they have begun* (Daily Telegraph, 17.09.07). Боротьба набуває рис справедливої, правильної та необхідної. Використання сполучнику "і" підсилює емоційний аспект повідомлення.

Водночас звернення до полісиндетону при описі негативних характеристик ІХ створює ефект швидкого поширення та катастрофічності дій опозиційної групи та провокує появу емоційного напруження: *And we knew that if we did not act, the violence that had been consuming Iraq would worsen, and spread, and could eventually reach genocidal levels* (President Bush Discusses Global War on Terror, The Pentagon, 19.03.2008).

Використання *емфатичних конструкцій* типу *'It is...that', 'It is he ... who'* набуває широкого вжитку при описі негативних характеристик опозиційної сторони (ІХ) та налаштовує адресата на вигідному для маніпулятора розподілі акцентів: *When we met last year, al Qaida had sanctuaries in many areas of Iraq, and their leaders had just offered American forces safe passage out of the country. Today, it is al Qaida that is searching for safe passage* (Bush's State of the Union Speech, 2008). У наведеному прикладі інтенсифіковано значення одного з елементів синтаксичної конструкції, образу аль Каїди: не американські війська, а саме терористичне угруповання намагається знайти для себе безпечний відхід. Це надає образу противника ознаки слабкості.

Аналізований прийом сприяє синтаксичному перетворенню простого речення на складне. Відбувається зміщення підмета в кінцеву позицію, що робить його рематичним, а відтак фокусує увагу на суб'єкті дії [4: 259]. *The mission in Iraq has been difficult and trying for our Nation. But it is in the vital interest of the United States that we succeed* (Bush's State of the Union Speech, 2008). У наведеному прикладі за допомогою емфатичної конструкції *'It is ... that'* наголошено на важливості досягнення перемоги та її значимості для нації. Водночас, крім емоційного насичення повідомлення не містить конкретних причин такої необхідності.

Риторичні запитання слугують засобом привернення уваги, підвищення емоційного тону висловлювання, імплікації заперечення або твердження у формі інтерогативу. Риторичне запитання не передбачає відповіді, а лише підсилює виразність висловлення [3: 157]. Потенційна відповідь на таке запитання міститься у ньому самому або може бути зрозумілою з контексту. Тому, маніпулятивний ефект цього прийому полягає у свідомому односторонньому спрямуванні думок реципієнта: *The kind of people who put bumper stickers on their car that declare that 'War is not the answer,' are they making a serious comment? What's the answer to Pearl Harbor? What's the answer to the Holocaust? What's the answer to bin Laden?* (New York Times, 12.12.07). У наведеному прикладі відповіддю до всіх риторичних запитань є схвалення воєнного втручання США. Крім того, звернення до історичних подій, що мають негативні наслідки для людства, лише інтенсифікує значення запитань.

Риторичні запитання є найтипівішою формою імпліцитного вираження докору. Це дозволяє зробити негативну оцінку максимально емоційною [5: 62]. Тому використання цього прийому є актуальним для тих ЗМІ, які піддають критиці розгортання США війни в Іраку: *Where have we ever had an agreement to defend a foreign country from external attack and internal attack that was not a treaty?* (New York Times, 25.01.08). *Where do you stop – which country next is to be bombed to hell in the name of an "ethical" foreign policy?* (Daily Mail, 20.03.08).

Іншим широковживаним "синтаксичним маркером емоційної експресії" [6: 154] є *інверсія* – зміна фіксованого порядку слів з метою надання висловлюванню більшої важливості, емфатичності. Інверсія виконує виразно-характеризуючу функцію оцінного плану [7: 172] та слугує виділенню змістового центру повідомлення – реми.

Так, промова Дж. Буша властива інверсія, при якій предикатив (у формі інфінітивної конструкції) передує підмету. Такі речення виступають у ролі пояснення мети або причини дій: поширення пропаганди серед населення Іраку про підтримку США заради перемоги над ворогом (*To achieve victory over such enemies, we are pursuing a comprehensive strategy in Iraq* (President Bush's Speech on the War on Terrorism, the U.S. Naval Academy in Annapolis, Md., 30.11.2005)); збільшення кількості загонів по відбудові Іраку як доказ воєнного прогресу (*To ensure that military progress in Iraq is quickly followed up with real improvements in daily life, we have doubled the number of provincial reconstruction teams in Iraq* (President Bush Discusses Global War on Terror, The Pentagon, 19.03.2008)); переслідування терористів заради безпеки Америки (*To protect America, we need to know who the terrorists are talking to, what they are saying, and what they are planning* (Bush's State of The Union

Speech, 2008)). Останній аргумент може передбачати шпигунство за людьми, що лише підозрюються у співробітництві з терористами.

Особливого значення при здійсненні маніпулятивного впливу мовними засобами набуває використання прийому синтаксичного паралелізму. Він базується на тотожній побудові двох або більше речень чи їх частин. Основна функція паралельних конструкцій полягає у підсиленні комунікативної та експресивної значущості висловлювання [8: 152]: *We will stay on the offense, we will keep up the pressure, and we will deliver justice to the enemies of America* (Bush's State of the Union Speech, 2008). Експлікація факту непохитності та невідступності від своєї мети піддати правосуддю ворогів Америки підкріплене своєрідним "нанизуванням" емоційної напруги за допомогою конструкції *we will*, що повторюється: *More than 4,400 men and women have given their lives in the war on terror. We'll pray for their families. We'll always honor their memory* (President Bush Discusses Global War on Terror, The Pentagon, 19.03.2008); *By defeating al Qaeda in Iraq, we will show the world that al Qaeda is the weak horse. We will show that men and women who love liberty can defeat the terrorists. And we will show that the future of the Middle East does not belong to terror – the future of the Middle East belongs to freedom* (President Bush Discusses Global War on Terror, The Pentagon, 19.03.2008); *We will never back down, we will never give in, and we will never accept anything less than complete victory* (President Bush's Speech on the War on Terrorism, the U.S. Naval Academy in Annapolis, Md., 30.11.2005). Використання майбутнього часу в конструкціях синтаксичного паралелізму є типовим для промов президента США Дж. Буша. Це формує враження про мовця як впевненої у своїх діях особи, гаранту захисту держави та одночасно надає повідомленню рис заклику до підтримки.

У контексті війни в Іраку застосування прийому синтаксичного паралелізму підпорядковане й прагматичній меті залучитись підтримкою іракського населення, викликати його довіру: *Iraqis know their people, they know their language and they know their culture, and they know who the terrorists are* (President Bush's Speech on the War on Terrorism, the U.S. Naval Academy in Annapolis, Md., 30.11.2005). За переліком беззаперечних фактів, що демонструють повагу до іракців (бо "вони знають, свій народ, мову, культуру") на завершення слідує вигідне для ініціатора повідомлення, своєрідне інформаційне посилення про те, що вони здатні й розпізнати терористів, тобто погодитись із поглядами Америки в їх тлумаченні.

Характерним у використанні аналізованого прийому є приєднання сполучнику "і" (*and*) перед останньою конструкцією. Це підсилює емоційний фон повідомлення та створює враження "останньої краплі": *Americans should have a clear understanding of this strategy: how we look at the war, how we see the enemy, how we define victory and what we're doing to achieve it* (President Bush's Speech on the War on Terrorism, the U.S. Naval Academy in Annapolis, Md., 30.11.2005); *Five years into this battle, there is an understandable debate over whether the war was worth fighting, whether the fight is worth winning, and whether we can win it* (President Bush Discusses Global War on Terror, The Pentagon, 19.03.2008).

Подібною до прийому синтаксичного паралелізму є анафора, яка полягає у повторенні початкового елементу в послідовних реченнях: *A free Iraq will deny al'Qaeda a safe haven. A free Iraq will set an example for people across the Middle East. A free Iraq will be our partner in the fight against terror and that will make us safer here at home* (Daily Telegraph, 17.09.07); *It is never too late to deal a blow to al'Qaeda. It is never too late to advance freedom. And it is never too late to support our troops in a fight they can win* (Daily Telegraph, 17.09.07). Маніпулятивний ефект таких конструкцій, як і решти прийомів аналізованої стратегії синтаксичного рівня, полягає в емоційній експресії повідомлення.

By trusting the people, our Founders wagered that a great and noble Nation could be built on the liberty that resides in the hearts of all men and women. By trusting the people, succeeding generations transformed our fragile young democracy into the most powerful Nation on earth and a beacon of hope for millions. And so long as we continue to trust the people, our Nation will prosper, our liberty will be secure, and the State of our Union will remain strong (Bush's State of The Union Speech, 2008). Наведений приклад ілюструє комплексне використання декількох прийомів емоційного синтаксису в складі одного повідомлення. Відомо, що експресивне мовлення має тенденцію до використання ефекту "складення" засобів експресії [3: 155]. Кінцевий ефект повідомлення аналізованого прикладу є результатом поєднання паралелізму, анафори, інверсії та антитези.

Подібним є повідомлення Дж. Буша про усунення режиму Саддама Хусейна діями США: *Because we acted, Saddam Hussein no longer fills fields with the remains of innocent men, women and children. Because we acted, Saddam's regime is no longer paying the families of suicide bombers in the Holy Land. Because we acted, Saddam's regime is no longer shooting at American and British aircraft patrolling the no-fly zones and defying the will of the United Nations. Because we acted, the world is better and United States of America is safer* (President Bush Discusses Global War on Terror, The Pentagon, 19.03.2008). У цьому прикладі за допомогою синтаксичних прийомів паралелізму та анафори у поєднанні із лексико-семантичною тактикою перебільшення позитивної саморепрезентації підсилено ідею вагомості та позитивної значущості активності США для Іраку, Америки та всього світу.

Таким чином, маніпулятивна стратегія синтаксичної емоційної експресії передбачає здійснення мовленнєвого впливу шляхом емоційно-експресивної організації синтаксичних одиниць, що сприяє перерозподілу акцентів уваги адресата на інформації, вигідній для маніпулятора. Реалізація стратегії синтаксичної емоційної експресії у контексті війни в Іраку підпорядкована основній меті владних структур – впливати на масову свідомість, формуючи негативне ставлення до ворога та позитивне гіперболізоване позитивне сприйняття їх самих. Перспективою подальших досліджень є виявлення та аналіз інших маніпулятивних стратегій синтаксичного рівня та вивчення реалізації маніпулятивного впливу в контексті війни в Іраку на лексико-семантичному та прагматичному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Van Dijk, T. A. Discourse and Manipulation // Discourse and Society. – 2006. – Vol.17 (3). – P. 359-383.
2. Одинцов В. В. Стилистика текста. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 264 с.
3. Мороховский А. Н., Воробьева О. П., Лихошерст Н. И., Тимошенко З. В. Стилистика английского языка. – К: "Вища школа", 1984. – 247 с.
4. Иванова И. П., Бурлаков В. В., Почепцов Г. Г. Теоретическая грамматика современного английского языка: Учебник. – М.: Высш. школа, 1981. – 285 с.
5. Дробот Ю. І. Взаємозв'язок емотивності з іншими компонентами значення // Вісник ХНУ, 2007. – № 782. – Вип. 53. – С. 48-50.
6. Маевская Л. Д. Своеобразие синтаксической организации рекламного текста // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – Харків: Константа, 2000. – № 471. – С. 153-158.
7. Малинович Ю. М. Экспрессия и смысл предложения: проблемы эмоционально-экспрессивного синтаксиса. – Иркутск: Изд-во Иркут. ун-та, 1989. – 213 с.
8. Янков А. В. Соціально-політичні неологізми та okazіоналізми в американському варіанті англійської мови: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Львівський національний університет ім. І. Франка. – Львів, 2004. – 20 с.

Матеріал надійшов до редакції 04.05. 2009 р.

Ревчук Т. И. Синтаксические особенности реализации манипулятивной стратегии эмоциональной экспрессии в контексте войны в Ираке.

В статье рассматриваются особенности реализации речевого влияния на сознание реципиента на уровне синтаксического построения предложения в корреляции с эмоционально-экспрессивным фактором. Основная макростратегия манипулятивного взаимодействия в контексте войны в Ираке базируется на архетипной оппозиции МЫ – ОНИ и может быть реализована на синтаксическом уровне с помощью таких приемов как полисиндетон, риторические вопросы, эмфатические конструкции, инверсия, синтаксический параллелизм и анафора.

Revchuk T. I. Syntactic Peculiarities of the Manipulative Strategy of Emotional Expression in the Context of the War in Iraq.

The article focuses upon the peculiarities of verbal influence on the recipient's consciousness through a syntactic structure of a sentence in correlation with an emotional and expressional factor. The principal macrostrategy of the manipulative interaction in the context of the war in Iraq is based on the archetypal opposition WE – THEY and can be realized on a syntactic level by means of polysyndeton, rhetorical questions, emphatic constructions, inversion, syntactic parallelism and anaphora.